

جنگ پنهان سرمایه‌ها؛ نبرد اقتصادی ایران و رژیم صهیونیستی در میدان مالی و سایبری

درواپسین روزهای خرداد ۱۴۰۴، منطقه خاورمیانه شاهد یکی از بزرگ‌ترین شوک‌های ژئوپلیتیک دو دهه اخیر بود: آغاز جنگ تحمیلی اسرائیل و ایران. اما در حالی که تحلیلگران نظامی مشغول بررسی تلفات میدانی بودند، جنگ دیگری در حال وقوع بود؛ جنگی که نه فقط خطوط مقدم نظامی، بلکه بازارهای مالی و بانک‌ها را نیز هدف گرفت جنگی بی‌صدا ولی عمیق در دل بانک‌ها، بورس‌ها و کیف‌پول‌های دیجیتال.

به گزارش خبرنگاران گروه اقتصاد گزارش خبر، در قلب این درگیری، جریان‌های سرمایه در حال حرکت بودند؛ پول‌هایی که از بانک‌ها و بورس‌ها به سمت دارایی‌های امن‌تر می‌رفتند، در حالی که بانک‌های مرکزی دو کشور تلاش می‌کردند با سیاست‌های پولی و مدیریتی، ثبات را حفظ کنند. تجاوز رژیم صهیونیستی به ایران، از آن دست بحران‌هایی بود که نه تنها درباره پیروزی یا شکست در میدان نظامی، بلکه درباره سنجش توان تاب‌آوری اقتصادی، ظرفیت نهادهای مالی، و میزان آمادگی طرفهای درگیر در جنگ برای مدیریت ریسک‌های ترکیبی ژئوپلیتیک، مالی و فناورانه نیز بود.

سازمان بورس اوراق بهادار تهران، تمام معاملات را متوقف کرد. تنها صندوق‌های درآمد ثابت اجازه فعالیت محدود داشتند. هم‌زمان، نرخ سود بانکی تغییر نکرد، قیمت رسمی طلا اعلام نشد و بانک مرکزی با تزریق قطره‌چکانی ارز سعی در کنترل نرخ دلار داشت.

این تعطیلی، هرچند با هدف آرام‌سازی بازار انجام شد، اما در عمل به انفجار روانی سرمایه‌گذاران منجر شد؛ پس از بازگشایی بورس، صف‌های فروش میلیونی شکل گرفت و شاخص کل سقوط کرد. این روند با مدل‌های رفتاری سرمایه‌گذاران مانند Behavioral Finance همخوانی دارد که نشان می‌دهد در شرایط بحران، اعتماد به بازارهای مالی به شدت کاهش می‌یابد.

نوسانات پولی و بازارهای مالی

براساس نظرسنجی رویترز از اقتصاددانان، از زمان آغاز درگیری با ایران، ارزش شیکل اسرائیل حدود ۷٪ و ۸٪ تقویت شد. در همان دوره، بازارهای سهام و اوراق قرضه اسرائیل با رشد قابل توجهی مواجه شدند.

کشورهای منطقه خلیج فارس، مانند عربستان سعودی، امارات و قطر، به دلیل وابستگی به نفت و سرمایه‌گذاری‌های خارجی، در معرض خطر نوسانات ارزی و خروج سرمایه قرار گرفتند. مدل‌های Macroeconomic Stability نشان می‌دهند که این کشورها با تنوع‌بخشی ذخایر و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای می‌توانند آسیب‌پذیری خود را کاهش دهند.

گروه هکری Predatory Sparrow (گنجشک درنده)، منتسب به اسرائیل، روز ۱۷ ژوئن ۲۰۲۵ سرویس‌های آنلاین بانک سپه را مختل کرده و دسترسی مشتریان را به ATM و بانکداری اینترنتی قطع کرد، سپس روز بعد حدود ۱۰۰۸۹۰ میلیون دلار رمزارز متعلق به صرافی Nobitex را نابود یا بلوکه کرد. همچنین بنابه گزارش فنی‌ها و مراجع امنیت سایبری و این حملات با اهداف سیاسی و نظامی، هم‌زمان با ضربات موشکی صورت گرفته‌اند. خروج چشمگیر از صندوق‌های سهامی جهانی: در هفته منتهی به ۱۸ ژوئن ۲۰۲۵، سرمایه‌گذاران بیش از ۱۹/۸ میلیارد دلار از صندوق‌های سهامی جهانی خارج کردند؛ ۱۸/۴ میلیارد دلار مخصوص بازار آمریکا؛ این بزرگ‌ترین خروج از مارس ۲۰۲۵ بود. مطابق مدل‌های Portfolio Rebalancing روند انتقال به دارایی امن: در همان زمان، صندوق‌های اوراق قرضه و پولی، به ترتیب ۱۳/۱ میلیارد و ۲/۸ میلیارد دلار جذب سرمایه داشتند؛ همچنین صندوق‌های طلا و کالا ۲/۸ میلیارد دلار ورود سرمایه داشت.

خروج شدید سرمایه از آمریکا: صندوق‌های سهامی آمریکا با عقب‌نشینی ۱۸/۴ میلیارد دلار متأثر شدند، به خصوص بخش مالی که حدود ۱/۲ میلیارد دلار خروج داشت.

خروج گسترده مؤسسات و نگرانی سیاسی در اسرائیل: خروج حدود ۴۰ میلیارد دلار سرمایه مؤسسات بیمه و بازنشستگی از کشور گزارش شد. کاهش ۲۹ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و افزایش تقاضا برای انتقال سرمایه به اروپا و آمریکا، نمایانگر تردیدهای بلندمدت در سرمایه‌گذاری است. این وضعیت با مدل‌های Capital Flight سازگار است، که در آن عدم اطمینان سیاسی و نظامی، موجب خروج نقدینگی می‌شود.

راهکارهای کاهش آسیب و تقویت تاب‌آوری در بحران‌ها

بررسی عملکرد بانک‌های مرکزی ایران، اسرائیل و سایر کشورهای منطقه در جریان و پس از جنگ، نشان می‌دهد که موفقیت در عبور از بحران مالی وابسته به مجموعه‌ای از اقدام‌های پیش‌دستانه و ساختاری است. در ادامه، مجموعه‌ای از راهکارهای پیشنهادی ارائه می‌شود که مبتنی بر مدل‌های سیاست‌گذاری پولی، مدیریت ریسک سیستمی، و تجربیات بین‌المللی تدوین شده‌اند:

مدیریت هوشمند سرمایه و اعتماد عمومی

ایجاد سامانه‌های شفاف اطلاع‌رسانی در زمان بحران برای کاهش شایعات و هراس بانکی. پیاده‌سازی سیاست‌های پولی انعطاف‌پذیر نظیر ابزارهای نرخ بهره واکنشی و عملیات بازار باز سریع برای مهار نوسانات بازار پول. افزایش نظارت بر جریان‌های ورودی و خروجی سرمایه از طریق ایجاد داشبوردهای داده‌محور برای تصمیم‌گیران مالی.

مقاوم‌سازی ساختارهای بانکی و سایبری

سرمایه‌گذاری در امنیت سایبری بانکی با اولویت بانک‌های مرکزی و سوئیچ‌های پرداخت ملی. ارتقای زیرساخت‌های دیجیتال مالی با استفاده از فین‌تک، DLT و ابزارهای پیش‌بینی ریسک (AI-driven risk systems). طراحی سناریوهای تاب‌آوری (Stress Test) برای ارزیابی آمادگی بانک‌ها در برابر شوک‌ها.

سیاست‌گذاری منطقه‌ای و تقویت همکاری‌های فراملی

ایجاد صندوق ثبات مالی منطقه خلیج فارس (GCC Regional Stability Fund) با هدف کنترل نوسانات شدید سرمایه. تنوع‌بخشی به ذخایر ارزی و دارایی‌های خارجی بانک‌های مرکزی منطقه برای کاهش وابستگی به یک ارز یا کشور خاص. انعقاد توافق‌نامه‌های تهاثر مالی و بانکی میان کشورهای بحران‌دیده به‌ویژه در شرایط تحریم یا قطع ارتباط بانکی با نظام مالی جهانی (SWIFT).

منابع:

رویترز، بلومبرگ، وال‌استریت ژورنال

Ynetnews, Times of Israel

گزارش‌های داخلی بورس تهران و بانک مرکزی ایران

تحلیل‌های اقتصادی منطقه‌ای و جهانی

دنیای اقتصاد